

To Cite This Article: Taşkın, Z. E. & Yılmaz, M. (2021). Content analysis and evaluation in term of critical geopolitical analysis on struggle for energy resources in the East Mediterranean according to Reuters New Agency. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 44, 218-234.

Submitted: January 20, 2021

Revised: March 15, 2021

Accepted: April 04, 2021

CONTENT ANALYSIS AND EVALUATION IN TERM OF CRITICAL GEOPOLITICAL ANALYSIS ON STRUGGLE FOR ENERGY RESOURCES IN THE EAST MEDITERRANEAN ACCORDING TO REUTERS NEW AGENCY

Reuters Haber Ajansına Göre Doğu Akdeniz’de Yaşanan Enerji Kaynakları Mücadelesinin İçerik Analizi ve Eleştirel Jeopolitik Açısından Değerlendirilmesi

Zikri Emir TAŞKIN¹

Mutlu YILMAZ²

Öz

Doğu Akdeniz mevcut konumunun yarattığı avantajlar doğrultusunda geçmişten günümüze önemli bir jeopolitik alan olmuştur. Mevcut alan, yakın zamanda keşfedilen hidrokarbon kaynakları sonrasında devletlerarası siyasi ilişkileri etkileyen ve hâkimiyet mücadelelerinin yaşandığı bir jeoekonomik bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Keşfedilen ve muhtemel keşif sahaları üzerindeki hak sahipliği ve kaynakların çıkarımı konusunda bölge ülkeleri arasında anlaşmazlıklar yaşanmasıyla oluşan gerginlikler ülkeler arası söylemlere de yansımaktadır. Bu kapsamda mevcut çalışmada ülkelerin karşılıklı söylemleri, Reuters haber ajansının haberleri takip edilerek gün gün incelenmiş ve analiz edilmiştir. İlgili haberlerin hem içerik analizi yapılmış hem de haberlerdeki söylemler incelenerek altındaki gerçekliğin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu süreçte ülke söylemleri eleştirel jeopolitik kapsamında yorumlanmıştır. Nitekim Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynaklarının varlığı, sahada fiziki mücadeleye dönüşmesinin yanında söylemsel açıdan yeni mekân ve kimlik tasavvurlarıyla gerçekleşmeye başlamış ve taraflar söylemler bağlamında birbirine üstünlük sağlamaya çalışmıştır. Bu kapsamda Avrupa Birliği, Yunanistan ve GKRY’nin ifadeleri üzerinden yaratılan Türkiye söylemleri zihinlerde yeni bir kimlik ve mekân temsilleri yaratmaktadır. Bu temsiller Türkiye’nin bölgede yasadışı ve kışkırtıcı faaliyetlerde bulunduğu üzerindedir. Türkiye ise Doğu Akdeniz özelinde kendisinin de haklarının olduğunu vurgulayarak, bölgede “hakları olan bir ülke kimliği” yaratmak istediğindedir. Çalışma hem içerik analizi hem de eleştirel jeopolitik bir okuma içermesi yönüyle, Doğu Akdeniz sorunsalına ilişkin farklı bakış açıları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Eleştirel Jeopolitik, Enerji Jeopolitiği, Söylem, İçerik Analizi

Abstract

East Mediterranean has been an important geopolitical region in history in line with advantages of its location. Today, it comes forward as a geo-economic region where political relations between countries and struggle for dominance takes place, following discovery of hydrocarbon resources. Conflicts on drilling hydrocarbon resources in the region have caused tension and countries started to make reciprocal statements. Within this scope, all news reports of Reuters news agency on energy resources in 2019 and 2020 have been examined and analyzed. Both content analysis and discourse analysis have been applied on the news report aiming at finding out the reality. In this study, statements have been interpreted within the scope of critical geopolitics. As well as the fact that existence of hydrocarbon resources in east Mediterranean turned into physical conflict in the field, it has appeared through envisage of new place and identity in terms of discourse and parties have intended to gain advantage over one another through statements. Accordingly, Turkey discourse created through the statements of EU, Greece and Greece Cypriot Administration of Southern Cyprus has created representation of new identity and places. These representations are related to the fact that Turkey carry out illegal and provocative actions. On the other hand, Turkey intends to create an "identity of a country which has right" in the region, underlining the fact that it also has rights in East Mediterranean. This study proposes different kinds of perspectives to East Mediterranean issue in that it includes both content analysis and critical geopolitical reading.

Keywords: East Mediterranean, Critical Geopolitics, Energy Geopolitics, Discourse, Content Analysis

¹ **Correspondence to:** PhD Candidate., Ankara University, Institute of Graduate School of Social Sciences, Department of Geography, Ankara, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0002-0476-9891>., zetaskin@ankara.edu.tr

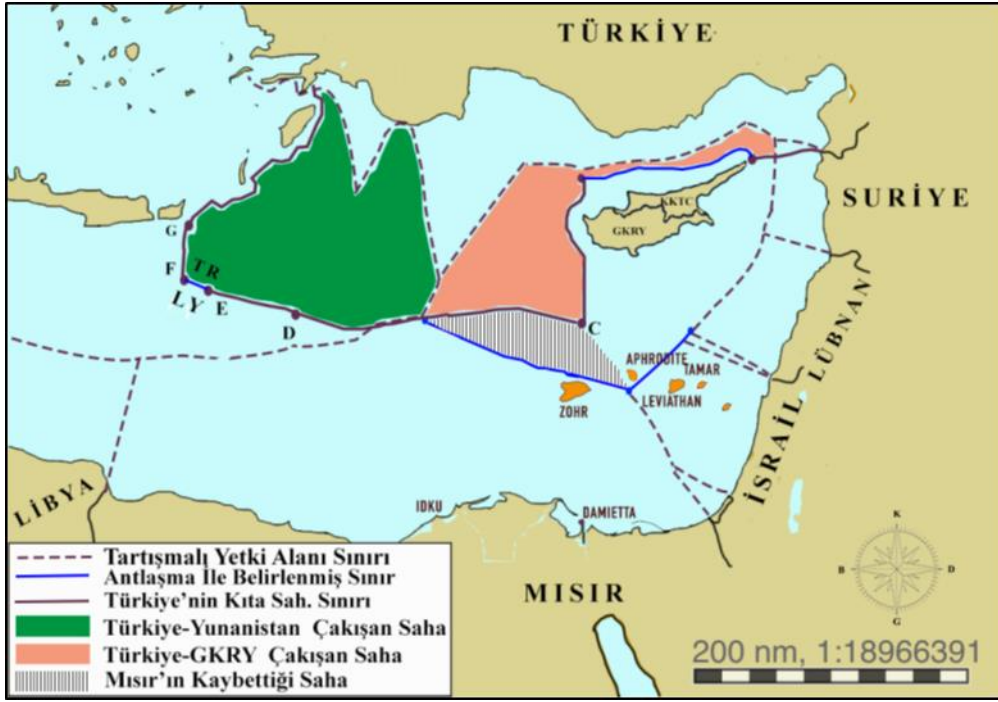
² Assoc. Prof., Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Ankara, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0001-8914-1165>, yilmazm@ankara.edu.tr

GİRİŞ

Sanayi devriminden sonra ülkelerin ekonomik ve sosyal olarak gelişme göstermesi, enerjiye duyulan ihtiyacın artmasına neden olmuştur. Bunun paralelinde ülkeler arasında enerji kaynaklarına sahip olma mücadelesi başlamıştır. Bu mücadele aynı zamanda dünyada yaşanan birçok çatışmanın tetikleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki geçtiğimiz yüzyılda enerji kaynaklarına sahip olabilmek için ülkeler arasında sıcak çatışmalarında görüldüğü birçok kriz yaşanmıştır. Ortadoğu'da yaşanan Arap-İsrail Savaşları, 1. ve 2. Dünya Savaşı, SSCB'nin Afganistan'ı işgali süreçlerinin doğrudan ya da dolaylı nedenleri arasında enerji ve doğal kaynaklara sahip olma arzusu yer almaktadır. Bunlar içerisinde enerji kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıktığını düşündüğümüz en belirgin olanları Körfez Savaşları'dır (Sevim, 2012: 4397). Dünyadaki pek çok doğal kaynak gibi petrol ve doğal gaz kaynakları da coğrafi olarak eşit değil aksine asimetrik olarak dağılmıştır. Bu dengesiz dağılım nedeniyle enerji ihtiyacının daha fazla olduğu sanayileşme oranı yüksek olan ve enerji kaynakları bakımından dışa bağımlı olan ülkelerin talebi doğrultusunda, hidrokarbon kaynakları bakımından zengin bölgelerinin jeopolitik ve jeoekonomik değeri daha da artmıştır (Demir, 2010). Dolayısıyla geçtiğimiz yüzyıldan günümüze kadar petrol ve doğalgaz kaynakları bakımından zengin bölgeler üzerinde çeşitli mücadele sahaları ortaya çıkmıştır. Bu yönü ile Orta Doğu, Hazar Havzası ve son yıllarda önemi artan Doğu Akdeniz mevcut alanlar içerisinde en fazla öne çıkanlardır. Nitekim Doğu Akdeniz'de var olan hidrokarbon kaynaklarının keşfinden sonra bölge, devletlerarası siyasi ilişkileri etkileyen ve hâkimiyet mücadelelerinin yaşanmasına neden olan jeoekonomik bir alan olarak görülmüştür. Bu bağlamda Doğu Akdeniz'de devletler arasında egemenlik mücadeleleri yoğun bir şekilde kendini göstermiş ve çeşitli siyasi anlaşmalarında etkisiyle ülkeler arası gruplaşmalar meydana gelmiştir (Dal, 2020). Bu gruplaşmada ülkelerin tarihi ve kültürel yakınlıkları, siyasi geçmişleri ve daha önce yaşanan olaylar belirgin bir rol oynamıştır.

Tarihsel süreç içinde jeopolitik bir öneme sahip olan Doğu Akdeniz, bölgede keşfedilen hidrokarbon kaynakları sayesinde jeoekonomik bir önem de kazanmıştır. Bu keşifler sonrasında bölge ülkeleri hidrokarbon kaynaklarının üretimi ve ticareti ile ilgili çalışmalar içerisine girmiştir. Doğal olarak bu, Doğu Akdeniz havzasının paylaşım sorunları da beraberinde getirmiştir. 1970'lerin başından itibaren Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan karasuları ve deniz yetki alanlarının sorunlarına ek olarak son yıllarda Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi mevcut iki ülke arasındaki problemleri çok daha geniş bir alana taşımıştır. Öte yandan Yunanistan ve Türkiye dışında bölgedeki kıyıdaş devletlerin de kıta sahanlığı ve münhasır alanlarının paylaşımı konusunda tam bir uzlaşma sağlamadıkları görülmektedir. Nitekim bölgede yaşanan siyasi sorunlar nedeniyle ülkeler arasında tansiyon hiç düşmemiş hatta bazen çok sert tartışmalar yaşanmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Kıbrıslı Türklerin adadaki varlığını yok sayarak Mısır, Lübnan ve İsrail gibi ülkelerle imzaladığı Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırma anlaşmaları bugün Doğu Akdeniz'de taraflar arasında yaşanan enerji sorunsalının temelini oluşturmaktadır. Diğer pek çok meselede olduğu gibi hidrokarbon kaynakları konusunda da Kıbrıs adasının tek yetkilisi gibi davranan Rum Yönetimi'nin uluslararası şirketlere araştırma ve sondaj faaliyetleri için ruhsat verdiği sözde MEB alanları, Türkiye'nin kıta sahanlığı ve KKTC deniz yetki alanları ile çakışma göstermektedir (Ayaz Avan, 2020) (Şekil 1). Türkiye buna karşın bu iki ülkeden (GKRY ve Yunanistan) 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini uygun davranmalarını istemektedir. Bu sözleşmeye göre, bir ülke iç deniz ya da karasularının kenarındaki referans hattın 200 deniz mili (370 km) uzaklığa kadar olan bölge içerisinde bulunan tüm doğal kaynakları üzerinde yegâne işletme hakkına sahiptir. Türkiye mevcut sözleşmeye göre, Doğu Akdeniz sondaj yapabileceği alanları belirlemiştir. Fakat Yunanistan ve GKRY'nin mevcut sözleşmeyi imzalayıp yürürlüğe koymasına rağmen Türkiye'nin sondaj yaptığı yerleri reddetmesi sorunların daha da büyümesine neden olmaktadır (Balkaş, 2019: 21).

Bölgede enerji kaynakları temeline dayalı olarak yaşanan siyasi sorunlar Rum lider Spiros Kiprianu'nun 1979 yılında Mısır ile yaptığı petrol arama antlaşması ile başlamıştır. Kıbrıs'taki Türk toplumunun fikri alınmadan yapılan ve tek taraflı olarak imzalanan bu antlaşma için Kıbrıslı Türk lider Rauf Denktaş bunun bir savaş nedeni olacağını beyan etmiştir. Yapılan bu antlaşmaya Türkiye de benzer bir tepki göstermiştir (Örnek ve Mızrak, 2016: 16). Devam eden süreçte GKRY, 2003 yılında Mısır, 2007 yılında Lübnan ve 2010 yılında İsrail ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) antlaşmaları imzalamıştır. Türkiye'nin karşı çıkması sonucunda Lübnan Parlamentosu bu antlaşmayı meclisinde onaylamamıştır. GKRY ile diğer ülkeler arasında orta çizgi prensibine göre imzalanan bu MEB antlaşmaları Doğu Akdeniz'de en büyük kıyı uzunluğuna sahip olan Türkiye tarafından tanınmamıştır (Balkaş, 2019). Bu sürecin devamında GKRY, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) var olan haklarını yok sayarak ilan ettiği kendi MEB sınırları içinde 2007 yılında ilk hidrokarbon arama ruhsatları ihalesini yapmıştır. Bu ruhsat ihalesi sonucunda Noble Enerji şirketine 2008 yılında 12 numaralı ruhsat sahası verilmiştir. Böylece Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının paylaşımı sorununa kıyıdaş devletler yanında uluslararası faaliyet gösteren enerji şirketleri de müdahil olmuştur. Daha sonraki süreçte başka büyük uluslararası enerji şirketleri de almış oldukları ruhsatlar sayesinde bu sürece katılmıştır. Bu ve bunun gibi gelişmeler sonucunda bölge siyasi olarak kaynamaya başlamıştır (Katman, 2013).

Şekil 1: Doğu Akdeniz'de Ülkelerin Deniz Yetki Alanları ve Çakışan Sahalar (Kaynak: İstikbal, 2020)

Türkiye, GKRY'nin diğer ülkelerle imzalamış olduğu MEB anlaşmalarına karşılık olarak 21 Eylül 2011 tarihinde KKTC ile "Kıta Sahaneliği Antlaşmasını" imzalamıştır. Devamında KKTC Bakanlar Kurulu, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) KKTC'nin deniz yetki alanları içinde petrol ve doğalgaz arama ruhsatı verme kararı almıştır. TPAO ile KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı arasında yapılan anlaşmaya göre toplam 9 ruhsat sahasında bu faaliyetler yürütülecektir (Akkoyun, 2020). KKTC dolayısıyla da Türkiye'nin arama yaptığı ruhsat sahaları ile GKRY'nin ruhsat bölgelerinin bir kısmı çakışmaktadır. Bu durum iki grup arasındaki hidrokarbon kaynakları arama faaliyetlerindeki anlaşmazlığın temelini oluşturmaktadır. Tüm bu anlaşmalara ek olarak Türkiye Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY'nin içinde olduğu karşı gruba bir hamle daha yaparak 27 Kasım 2019'da Libya Devleti Hükümeti ile "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" imzalamıştır. Türkiye'nin yapmış olduğu bu hamle hem bölge ülkeleri nezdinde hem de uluslararası kamuoyunda büyük yankı uyandırmış ve mevcut antlaşma Doğu Akdeniz'deki denklemini büyük ölçüde değiştirerek ülkeler arasında var olan siyasi gerginliğin daha da artmasına sebep olmuştur (Özekin, 2020). Bu ve bunun gibi durumların/gelişmelerin sürekli olarak yaşandığı bölgede ülkeler arası ilişkileri politikaları anlamak ve yorumlamak önem arz etmektedir. Dolayısıyla mevcut çalışma Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının paylaşımı konusuna dair ülkeler arasında ortaya çıkan sorunları söylemlerler/ifadeler açısından incelenmesi üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda çalışma hem içerik analizi hem de ülke söylemlerinin eleştirel jeopolitik bağlamında değerlendirilmesini içermesi sayesinde literatüre farklı bakış açıları kazandıracığı ve önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

DOĞU AKDENİZ'İN JEOPOLİTİK VE JEOKONOMİK ÖNEMİ

Doğu Akdeniz, Akdeniz'in doğusunda yer alana Kıbrıs adası, İsrail, Filistin (Gazze Şeridi), Ürdün, Lübnan, Türkiye ve Suriye'yi içine alana bölgeyi tarif etmek için kullanılır. Genel bir tabirle kuzeyde Anadolu güneyde ise Mısır arasında kalan bölgedir ki, burası tarih boyunca 'Levant' ismiyle de anılmıştır (Katman, 2013). Bölge, jeopolitik olarak çok kritik bir noktada bulunmasından dolayı geçmiş dönemlerde deniz ticareti için sıklıkla kullanılan bir geçiş güzergâhı haline almıştır. Bölgenin jeopolitik olarak öneminin artmasında etken olan en önemli gelişmelerden bir tanesi, 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılmasıdır. Bu gelişmeyle birlikte, o zamana dek Avrupa ile Asya-Pasifik bölgesi arasındaki deniz ticaretinin yoğunluğunu Ümit Burnu rotası oluştururken, bundan sonra zaman ve maliyet açısından tasarruf sağladığı için ticaret faaliyetlerinde tekrar Akdeniz'in doğusu ve Süveyş Kanalı'nın ağırlığı ve önemi artmıştır (Özekin, 2020). Sonuç olarak bölge, üreten ve tüketen ülkelerin ortasında yer alması ve ulaşım açısından çok fazla avantajı olan deniz yoluna sahip olmasından dolayı dünyanın ender ticaret bölgelerinden birisi olmuştur.

Doğu Akdeniz sahası sadece genel deniz ticareti açısından değil, Ortadoğu ve Hazar bölgesinin hidrokarbon kaynaklarının Avrupa kıtasına ulaştırılmasını da sağlayan stratejik bir konumda yer almasından dolayı enerji kaynakları içinde önemli bir coğrafi bölgedir (Ediger, Devlen ve Mcdonald, 2012: 74). Günümüzde ise önemli hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi

ile Doğu Akdeniz giderek önemi artan bir jeoekonomik alan olmuştur (Yılmaz, 2015; Kedikli ve Çalağan, 2017; Harunoğulları, 2020). Özellikle 2000'li yıllardan itibaren önemli miktarlarda petrol ve doğal gaz rezervlerinin bulunması ve gelecek yıllarda da rezerv miktarının daha da artacağı öngörülmesi bölgeyi enerji mücadelesinin yaşandığı bir yer haline dönüştürmüştür. Dolayısıyla Doğu Akdeniz'de bulunan rezervler, sadece bölgedeki ülkeler için bir politika aracı değil, enerji tüketiminin büyük çoğunluğu ile Rusya'ya bağımlı olan Avrupa devletleri ve enerji tüketim miktarları giderek artış gösteren Çin ve ABD açısından da önem arz etmektedir. Bu minvalde Doğu Akdeniz'de yer alan zenginlikler dünyada fosil tabanlı enerji kaynaklarına büyük oranda bağımlı devletler için bölge daha da çekici bir duruma gelmiştir.

Bunun dışında Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik açıdan en önemli adasıdır. Kıbrıs konumu, coğrafi büyüklüğü, üzerinde yaşayan farklı kültürel yapılara sahip toplumlar açısından geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Adanın güney ve doğusunda İngiltere'ye ait Dikelya ve Agrotur askeri üslerinin bulunması, adanın sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik durumun en önemli kanıtlarından biridir. Zira bu askeri üstler Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'i kontrol edebilme işlevinden dolayı günümüzde önemini korumaktadır. Stratejik olarak değerlendirildiğinde Kıbrıs, deniz ticareti yapılan rotanın önemli bir bölümünde yer alması ve önemli hava koridorları üzerinde bulunması nedeniyle değeri artmaktadır. Bundan dolayı ada siyasi/askeri/politik çatışmalara sahne olmaktadır (Yaycı, 2012: 5).

Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarının ilk olarak keşfedilmesi 1999 ve 2000 yıllarında olmuştur. Ancak bölgede önemli keşifler ABD'li şirket Noble Energy'nin İsrail'li ortaklarıyla birlikte yaptığı Tamar (2009) ve Datil (2009) gibi gaz sahalarının bulunması ile ortaya çıkmıştır (Balkaş, 2019). Bu keşiflerden sonra aynı firma tarafından 2010 ve 2011 yıllarında İsrail'in Leviathan ve GKRY'nin Aphrodite bölgelerinde yeni gaz rezervleri keşfedilmiştir (Özekin, 2020: 9). Ayrıca aynı dönemde Mısır, GKRY ve Filistin de kendi deniz alanlarında hidrokarbon kaynaklarına yönelik keşifler yapmışlardır.

Yapılan keşifler Doğu Akdeniz'de ki doğalgaz rezervlerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Tablo 1). Çalışmalarda bölgede yaklaşık 2.2 trilyon m³ ispatlanmış doğalgaz rezervinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu rezervler içinde en büyük pay % 48,5 ile Mısır'a aittir. Mısır, Zorh, Batı Nil Havzası, Atoll ve Nooros sahalarında 1052,3 milyar m³ doğalgaz keşfi yapmıştır. Havza'da %41,1'lik pay ile İsrail ikinci sırada gelmektedir. İsrail sahip olduğu 8 doğalgaz sahasında 894 milyar m³ doğalgaz keşfi yapmıştır. GKRY ise Afrodit sahasında 198 milyar m³, Filistin Gazze Marine sahasında 28,3 milyar m³ doğalgaz keşfi yapmıştır (Acar ve Yılmaz, 2018). Doğu Akdeniz'deki diğer kıyıdaş ülkelerin henüz kendi kıta sahanlıkları ve MEB'leri içinde hidrokarbon kaynakları keşfi bulunmamaktadır. Ancak bölge hidrokarbon kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasından dolayı gelecekte yıllarda rezervlerinin artması beklenmektedir.

Tablo 1: Doğu Akdeniz'de Keşfedilen Doğal Gaz Rezervleri

Ülkeler	Keşif Tarihi	Doğal Gaz Sahaları	Rezerv Miktarı (Milyar m ³)	Üretim Yılı
Mısır	2015	Zohr	850	2017
Mısır	2015	Batı Nil Havzası	140	2017
Mısır	2015	Atoll	42,5	2018
Mısır	2015	Nooros	19,8	2016
Filistin	2000	Gazze Marine	28,3	2017
İsrail	1999	Noa	1,4	2012
İsrail	2000	Mari-B	25	2004
İsrail	2009	Dalit	14,1	2013
İsrail	2009	Tamar	283	2013
İsrail	2010	Leviathan	509	2019
İsrail	2011	Dolphin	2,2	2019
İsrail	2012	Shimshon	8,4	-
İsrail	2013	Kariş	50,9	2020
GKRY	2011	Afrodit	198	2019

Kaynak: SETA, 2017, Acar ve Yılmaz, 2018

ELEŞTİREL JEOPOLİTİK

Bildiğimiz gibi dünyada hâkimiyet teorileri üzerinden gelişen klasik jeopolitik 2. Dünya Savaşı'ndan sonra popülerliğini kaybetmiştir (Akengin, 2010; Özey, 1998). Ancak Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte dünyada jeopolitik söylem değişmiş ve eleştirel jeopolitik adında yeni bir söylem ortaya çıkmıştır. Eleştirel jeopolitik 1980'lerin sonuna doğru, klasik veya geleneksel jeopolitik olarak adlandırılan ana akım jeopolitik düşünceye yönelik eleştirilerle birlikte şekillenmeye başlamıştır (Ó Tuathail, 2003: akt., Yeşiltaş, 2016: 51). Bu kapsamda eleştirel jeopolitik düşünürleri bilgi/güç arasındaki ilişkileri ve bunların küresel, bölgesel, yerel mekâna yansımalarını sorunsallaştıran bir çalışma yöntemi ortaya koymuşlardır (Özgen ve Güngördü, 2019). Özellikle postyapısalcı yazarların çalışmalarından esinlenen eleştirel jeopolitik düşünürler bilginin ve gücün birbirinden ayrılamayacağı ve coğrafi bilginin siyasetin eyleme dönüşmesi halinde de hiçbir zaman objektif ve belli bir ideolojiden bağımsız olmayacağını ileri sürerler (Anaz, 2012). Eleştirel jeopolitik tek bir teorik

veya metodolojik temele dayanmaktadır (Yeşiltaş ve Durgun, 2020). Eleştirel jeopolitik, klasik jeopolitiğin emperyalist devletlerin üretimi olduğunu ifade eder ve eleştirel teorisyenler kendilerini jeopolitik karşıtı olarak görürler. Bu kapsamda jeopolitik karşıtlığı yaparak etkin bir şekilde hegemonya karşıtı söylem ve söylemler yoluyla uluslararası/ulusal devletlerin güç ve iktidar yapılarını değiştirmek üzere çalışırlar. Kısaca, eleştirel jeopolitik klasik anlayışın hakim olduğu üretimler yerine siyasileştirilmiş tartışmaların bir görünümünü yansıtmaktadır (Atay, 2016: 151). Nitekim eleştirel jeopolitik sıklıkla akademik metinler ve dış politika metinlerindeki seçkin düzeydeki söylemlere odaklanmaktadır. Gazete söylemleri, görsel medya, karikatür, film ve kitap gibi kaynaklar eleştirel jeopolitikte sıklıkla analizler için kullanılmaktadır (Sturm, 2008: 600). Dolayısıyla eleştirel jeopolitik kapsamında yapılan çalışmaların temeli söylem analizine dayanmaktadır. Tabi ki bu söylem analizlerine iktidar perspektifinden bakılmaktadır. Çünkü iktidarlar önemli güçleri elinde barındırmaktadır ve söylemleri birçok kurum, toplum ve bireyi etkilemektedir. Foucault'da buna vurgu yaparak söylemi şu şekilde tanımlamıştır; "tüm dünyayı ve insanları şekillendiren ve karşı sözler söylendiğinde dahi dışına çıkılamayan, ancak sınırları belirlenebilecek ve temeli sarsılabilecek olan düşünceler, inanışlar, yargılar, değerler, semboller, kelimeler, harfler, kurumlar, normlar ve geleneklerden oluşan ve içerisinde birçok güç ilişkilerini bulunduran devasa ve yaşayan bir organizmadır" (Örmeci, 2009: 57). Söylem analizinde devlet liderleri aktif rol oynamakla beraber, devletlerin dış politikalarını bahsedilen söylemler aracılığıyla açıklama yolunu tercih ederler. Mevcut dış politika, eyleme dönüştürülmeden önce, söylemler vasıtasıyla politik altyapısı oluşturulmaktadır. Örneğin, yabancı bir ülke işgal edilmeden önce, işgalin gerekçeleri söylemlerle birlikte anlaşılabilir olarak, meşru kılınabilmektedir (Karabulut, 2005: 88).

Kapsam ve içerik bakımından klasik jeopolitikten ayrılan eleştirel jeopolitik bu konuda öncü olarak kabul edilen Gerard Ó Tuathail ve Simon Dalby (1998) tarafından incelendikleri alan yönünden üç başlık altında verilmektedir. Bunlar formel (biçimsel) jeopolitik, pratik jeopolitik ve popüler jeopolitik.

a) Formel Jeopolitik: Bilim insanları, akademisyenler ve strateji/düşünce kuruluşları tarafından üretilen ve zaman içinde gelenek haline dönüşen jeopolitik muhakeme biçimleri;

b) Pratik jeopolitik: Hükümet temsilcileri ve dış politika bürokratları tarafından ortaya konulan ve devletlerin resmi dış siyasetlerinde ifade bulan jeopolitik muhakeme biçimleri;

c) Popüler jeopolitik: Medya, sinema, romanlar ve karikatürlerde açığa vurulan ve popüler kültürde kendisine yer edinen jeopolitik muhakeme biçimleri (Durgun, 2018).

Gerard Ó Tuathail, Simon Dalby, John Agnew ve Klaus Dodds gibi araştırmacıların ortak özellikleri jeopolitiğin bir söylem olarak tanımlanmalarıdır (Yeşiltaş, 2016). Bu konuda eleştirel jeopolitik çalışmalarına kaynak olarak gösterilebilecek temel çalışmalar Agnew (1988), Ó Tuathail (1996), Ó Tuathail ve Dalby'nin (1998) ve Dodds'un (2005) eserleridir.

Türkiye'de eleştirel jeopolitik temelli çalışmalarının sayısı az olmakla birlikte son yıllarda bu tarz çalışmalar görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de bu literatüre katkı yapanlar içinde Bilgin (2007, 2020) öne çıkan araştırmacılardan biridir. Atmaca (2011) yaptığı çalışmada, soğuk savaş ve soğuk sonrası dönemde Türk-Amerikan ilişkilerini eleştirel jeopolitik bağlamında değerlendirmiştir. Gökmen (2012) ve Anaz (2012) çalışmalarında eleştirel jeopolitik, özeldede popüler jeopolitik konularını işlemişlerdir. Durgun'un (2018, 2020) okul coğrafyası özelinde eleştirel jeopolitik çalışmaları bulunmaktadır. Durgun çalışmasında vatan kavramını, nasıl oluştuğunu ve nasıl şekillendiği üzerinde durmaktadır. Yeşiltaş (2016) çalışmasında İran'ın nükleer söylem siyasetini eleştirel jeopolitik yönünden değerlendirmiştir. Bir diğer çalışmada Baydili ve Çetin (2020) Kıbrıs Barış Harekâtına ilişkin Der Spiegel Dergisinde yer alan haberleri eleştirel jeopolitik bağlamında değerlendirmiştir. Bu bağlamda Kıbrıs Barış Harekâtının söylemler yoluyla nasıl hazırlandığı ve mekan/kimlik temsillerinin tasavvurunu yapmıştır. Türkiye için örnek verdiğimiz bu bahsi geçen çalışmalar eleştirel jeopolitik açısından Türkiye'de de klasik anlayışların masaya yatırıldığı bir döneme girdiğimizi göstermektedir (Durgun, 2018).

YÖNTEM

Çalışmamız, nitel araştırma yöntemleri içersin de yer alan içerik analizi ve eleştirel jeopolitik kuramın metodolojisine uygun olarak yapılan söylem analizine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan içerik analizi arşiv, doküman ve kitle iletişim araçlarında elde edilmiş ham bilgilerin incelenmesi ve bir anlam kazandırılmasında sistematik bir metodoloji sağlamaktadır (Demirci ve Köseli, 2017). Krippendorff'a göre (2004: 18) içerik analizi; metinlerle beraber kullanıldıklarında anlamlı bir çıkarımlar yapabilmeyi sağlayan önemli bir araştırma metodudur. Bu kapsamda içerik analizi bir metin içerisinde yer alan temaların veya kategorilerin görülme sıklığını tespit etmeye dayanmakla beraber kelime sıklığı gibi kategorileri incelemeye yönelik gerçekleştirilebilir (Çebi, 2003). İçerik analizlerinin çalışmalara bilimsel bir nitelik kazandıran "sistematik" ve "objektif" olma gibi özellikleri vardır. İçerik analizi; deney, gözlem yapma imkânına sahip olmayan sosyal bilimlerde, somut ispatlamayı sağlayabilmek için üzerinde çalışılan metin içerisindeki tespit edilmiş kelime veya kavramlardan hareketle, bunların metindeki kullanım sıklığı, ne şekilde kullanıldığını, aralarındaki ilişkileri, varlığı

veya yokluğu belirlemek için elde edilen verileri sayısal verilere dönüştürebilmek ve bir takım çıkarımlara gidebilmek için kullanılan bir araştırma metodudur (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Bu çalışmada Reuters haber ajansının konu ile ilgili haberleri analiz edilmiştir. Eleştirel jeopolitik çalışmalarında sık sık kullanılan bir kaynak olan radyo, televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçları toplum üzerinde ciddi bir etki gücüne sahiptirler. Özellikle uluslararası yayın yapan gazetelerin, toplumları/kamuoyunu bilgilendirme ve daha fazla kitleye ulaşabilme özelliği bakımından ulusal gazetelere göre daha avantajlı konumda olmasından dolayı çalışmada kaynak olarak Reuters haber ajansı seçilmiştir. Bu kapsamda Reuters haber ajansında yer alan Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ile ilgili haberleri iki yıllık süreçte gün gün incelenmiştir. Araştırma kapsamında 1 Ocak 2019-1 Ocak 2021 tarihleri arasında Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları ile ilgili yapılan haberlerin tamamı incelenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında mevcut tarihin belirlenmesinde bölgede son iki yılda yaşanan siyasi gerilimler, devlet yetkililerinin artan karşılıklı söylemleri, enerji anlaşmaları ve çakışan sondaj çalışmalarının artış göstermesi bu tarihin seçilmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışma kapsamında da incelenecek olan sözcükler, herhangi bir yazılı metnin en küçük yapı taşıdır. Dolayısıyla çalışmanın amacına bağlı olarak bu yapı taşları analiz edilebilmektedir. Bahsettiğimiz yöntem örnek bir çalışma vermek gerekirse, ABD'de yapılan başkanlık seçiminden önce, başkan adaylarının konuşmaları incelenmiş ve hangi sözcükleri hangi sıklıkla kullandıkları analiz edilmiştir. Bu yöntem ile çalışmayı yürüten araştırmacı, konuşmacıların söylemleri hangi temalar üzerinden yaptıklarına ulaşabilecektir (Weber, 1985'den akt., Yıldırım ve Şimşek, 2018). Dolayısıyla çalışma kapsamında ulaşılan haberlerin sıklıkları tespit edilerek bölge özelinde hangi ülkelerin haberlere daha fazla konu olduğu belirlenmiştir. Sonrasında ilgili ülkelerin Doğu Akdeniz sorunsalı özelinde ifade ettiği söylemler içerisinde daha çok hangi kelimeleri tercih ettiği içerik analiziyle yorumlanmıştır. Olayların/gelişmelerin son iki yılda yoğun bir şekilde artış göstermesinden dolayı da mevcut haberler 1 Ocak 2019 ve 1 Ocak 2021 tarihleri arasında sınırlandırılmıştır. İçerik analizi esnek bir çalışma yöntemi olmasından dolayı araştırmacının mevcut hedefleri doğrultusunda farklı tarzlarda yapılabilmektedir. Buradan hareketle çalışmada, içerik analizi kapsamında tekrarlanan unsurlar olan kelimelerin analiz edilmesi tercih edilmiştir. Doğu Akdeniz Enerji kaynakları ile ilgili haberlerin yoğun olarak yayınlandığı tarih aralığındaki haberler analiz edildiğinde, doğrudan ve dolaylı olarak 14 ülkenin/topluluğun Doğu Akdeniz enerji kaynaklarıyla ilgili haberi yapılmıştır. Doğu Akdeniz enerji kaynakları temalı toplam haber sayısı ise iki yıllık süreç içerisinde toplamda 103 tane olmuştur (Tablo 2). Sözü edilen haber sitesinin ilgili haberlerinden oluşan 103 haber aynı zamanda araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın problemi ve temel gayesi, Doğu Akdeniz enerji kaynakları sorunsalı ile ilgili haberlerin kelime sıklığından hareketle, gazete haberlerinde ülkeler tarafından en sık kullanılan kelime ve kavramları ortaya çıkarmaktır. Problemi bu şekilde ortaya koyduktan sonra metinleri kapsayan bölümler üzerindeki ilgili haberlerde bunların cevapları aranmıştır. Bu işlemler sırasında elde edilen veriler gruplandırılmış ve ülkelere göre sıralanmıştır. Buna göre ülkelerin en çok hangi kelimeleri kullandıkları sorusunun cevabı aranmıştır. Bu haber kanalı üzerinden Doğu Akdeniz enerji kaynakları ile ilgili kelime ve söz gruplarının ortaya konulması özellikle uluslararası kamuoyunda ülkelerin söylemlerini inceleyebilmek açısından çok önemlidir. Burada metinlerin içerik analizi yöntemi ile incelenmesi ülkelerin düşüncelerinin daha doğru anlaşılmasının yolunu açabilmektedir.

Çalışmanın bir yönünü içerik analizi oluştururken diğer yönünü eleştirel jeopolitik merkezinde metodoloji olarak yer alan metin ve metin analizleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ile ilgili çıkan metinler eleştirel jeopolitik açısından değerlendirilmiştir ve bölgede yaşanan olaylara dair gazete haberlerindeki yazıların söylem, temsil ve tasavvurlar eleştirel jeopolitik bir yaklaşım biçimi ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

İÇERİK ANALİZİ VE ÜLKE SÖYLEMLERİ

Bölgede bulunan ülkeler açısından bakıldığında iki bloklu bir yapı söz konusudur. GKRY, Yunanistan, İsrail ve Mısır kendi aralarında anlaşmalar yaparak bir bloğu oluştururken, Türkiye ise Libya ve KKTC ile anlaşma halinde olup diğer bloğu oluşturmaktadır. Bu durum yapılan anlaşmalara göre değerlendirildiğinde Türkiye'nin karşısında yer alan blok daha avantajlı konumda olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü şu anki ispatlanmış gaz ve petrol rezervleri açısından bakıldığında bu rezerv bölgelerinin Kıbrıs adasının güneyinde yer aldıkları görülmektedir. Ek olarak çıkarılacak olan doğal gazın iletimi konusunda en avantajlı rotanın Türkiye üzerinden olmasına rağmen İsrail, Mısır ve Güney Kıbrıs'ın siyasi anlaşmazlıklar yüzünden Türkiye'yi dışarda tutan alternatif rota çalışmalarını yürütmeleri Türkiye'yi dezavantajlı duruma sokmaktadır.

Sonuç olarak şu an ki mevcut tablo içerisinde Türkiye görece daha az avantajlı olarak gözükse de Türkiye'nin yaptığı her hamle uluslararası kamuoyu ve ülkeler nezdinde daha fazla ilgi çekmektedir. Bu durum dahilinde içerik analizi sonucunda ulaşılan haberler içinde Türkiye 39 haber ile ilk sırada yer almaktadır ve haber sıklığı % 37,9 gibi büyük bir oran oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Doğu Akdeniz'in Enerji Paylaşımı Temalı Haber Sayısı ve Sıklığı

Ülke	Haber Sayısı	Sıklık (%)
Türkiye	39	37,9
Yunanistan	17	16,5
İsrail	10	9,7
Mısır	9	8,7
GKRY	7	6,8
Avrupa Birliği	5	4,9
ABD	5	4,9
İtalya	3	2,9
Almanya	3	2,9
Fransa	1	1
Rusya	1	1
NATO	1	1
İngiltere	1	1
Polonya	1	1
TOPLAM	103	100

Kaynak: Reuters, 2021

Türkiye'den sonra en fazla haber yapılan ülke Yunanistan olmuştur (17 haber). Akdeniz'de hem kara ve deniz komşusu olan Yunanistan ve Türkiye geçmiş dönemlerden beri ikili ilişkiler bakımından iyi ilişkilere sahip olmamışlardır. İki ülke kıta sahanlığı, hava sahası, adaların silahlandırılması, azınlıklar, itilafli bölgeler ve Kıbrıs konusunda karşı karşıya gelmişlerdir. Hatta bu süreçte Kardak Kayalıkları meselesinde olduğu gibi tansiyonun yükseldiği dönemlerde yaşanmıştır. Bu sorunlara son eklenenlerden birisi de Doğu Akdeniz havzasında keşfedilen hidrokarbon kaynakları ve bunların paylaşımı konusudur. Bu nedenden dolayı ilgili haber sitesinde Doğu Akdeniz'in enerji paylaşımı temalı haber sayısı ve sıklığı bakımından Yunanistan ön planda yer almaktadır.

Doğu Akdeniz'in enerji paylaşımı temalı haber sayısı bakımından İsrail 10 haber (%9,7) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Sonrasında Mısır (%8,7) ve GKRY (%6,8) gelmektedir. İsrail, GKRY ve Mısır haber sayısı bakımından üst sıralarda yer almasının nedeni Doğu Akdeniz havzasında mevcut hidrokarbon kaynaklarının arama ve çıkarılması sürecinde bu ülkelerin kaynak sahibi olmalarıdır. Mevcut hidrokarbon kaynakları keşiflerinde bu üç ülke ilk sıraları paylaşmaktadırlar. Avrupa Birliği ise bölgedeki ihraç edilecek olan doğal gazın potansiyel müşterisi olması ve Doğu Akdeniz sorununda bariz bir taraf konumunda olmasından dolayı haber sayısı bakımında altıncı sıradadır. Bunun dışında ABD, Rusya, Almanya, İtalya, Fransa bölgede aktif olarak söz sahibi olmaya çalıştıkları için azda olsa bu ülkelerle ilgili haberler bulunmaktadır. Burada dikkati çeken durum ise İngiltere'nin Kıbrıs adasında iki adet askeri üst bölgesine sahip olması ve bölge ülkelerinin pek çoğu ile tarihsel bağları bulunmasına rağmen Doğu Akdeniz'de yaşanan bu süreçte çok fazla müdahil olmadığı ve bölge ile ilgili uluslararası haber kaynaklarında yer bulmadığıdır.

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde yaşanan gerilimlerin artması Türkiye'nin bölgede sismik araştırma gemileri ve sondaj gemileri ile hidrokarbon arama faaliyetlerine kendi imkânları ile başlamasıyla yoğunluk kazanmıştır. Türkiye 2012 yılında sahip olduğu 2 sismik araştırma gemisi (Barbaros Hayreddin Paşa ve Oruç Reis) ile kendi karasuları ve yetki alanlarında araştırmalara başlamıştır. Daha sonra sahip olduğu Fatih (2017), Yavuz (2018) ve Kanuni (2020) sondaj gemileri ile Türkiye ve KKTC deniz yetki alanları içinde doğalgaz ve petrol aramam faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Türkiye mevcut hamlesi ile bu alanda faaliyet gösterebilen çok az sayıda ülke arasına girmiştir. Bu durum özellikle bölgede daha önce arama ve sondaj faaliyetlerine başlayan ülkeler ve arama faaliyetleri yaban büyük petrol şirketlerinin tepkisine neden olmuştur. Bölgede özellikle Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ve hidrokarbon kaynakları keşfi açısından ön planda olan ülkeler başta olmak üzere uluslararası şirketler Türkiye'nin tutumunu eleştiren bir söylem içerisine girmişlerdir.

Türkiye, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de 19.09.2011 tarihinde petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına başlamasının ardından 21.09.2011 yılında KKTC ile "Kıta sahanlığının Sınırlandırılması Antlaşması" imzalamıştır. Yine karşı bloktaki ülkelerin hamlelerine karşılık Türkiye'nin Libya'da BM'nin resmi olarak kabul ettiği Serrac hükümeti ile 27.11.2019 tarihinde "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" ve "Güvenlik ve Askeri İşbirliği Antlaşması" imzalamıştır. Bu süreçte özellikle Doğu Akdeniz ile ilgili olarak antlaşmayı yapan ülkelerin ulusal ve uluslararası basında çok sayıda haberi yayınlanmıştır. Çalışmanın araştırma dönemi olarak seçilen tarih aralığı da bu zamanı kapsamaktadır. Bu iki yıllık süreç içinde Reuters haber ajansında ülkelerin söylemlerine yönelik haberler incelendiğinde çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Çalışmada ilk olarak ele alınan ülkeler Türkiye'nin yıllardır çeşitli nedenlerle sorunlar yaşadığı Yunanistan ve GKRY'dir. Bu iki ülkenin kelime sıklığı analizinde birlikte verilme nedeni tarihsel ve kültürel bağlamda ortak geçmişe sahip olması ve mevcut gazete haberlerinde çoğu zaman aynı haber içinde birlikte yer almalarıdır. Bu iki ülkenin Türkiye'ye karşı oluşturdukları siyaset ve söylemde pek fark görülmemektedir. Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz enerji kaynakları ile

İlgili gazete haberlerindeki söylem sıklığı incelendiğinde daha çok Türkiye'nin bölgede yaptığı sondaj çalışmalarına atıfta bulunarak "hukuka aykırı/yasadışı", "kışkırtıcı/provakasyon", "bölgenin güvenliği/güvenlik", ve "uluslararası hukuk" söylemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Tablo 3'de görüldüğü üzere bu iki ülke yapılan gazete haberlerinde Türkiye'yi yaptığı hamlelerden dolayı uluslararası kamuoyu önünde zor durumda bırakabilecek, haksız olduğunu ima eden ve bölgedeki güvenliği tehdit eden bir ülke olarak gösterme gayretleri içinde oldukları görülmektedir. En fazla kullandıkları söylemler içinde Türkiye'nin bölge güvenliğini tehdit eden bir pozisyonda olduğu vurgusunu yer almaktadır. Bu iki ülke, özellikle Avrupa Birliği'nin de bölgedeki tansiyonu düşürmeye yönelik çabaları ışığında daha az oranda "diyalog", "barış/barışçıl", "müzakere" ve "siyasi çözüm" gibi pozitif kelimeler de kullanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Yunanistan ve Türkiye'nin Söylem İçeriği

Yunanistan ve GKRY		Türkiye	
Kelime	Söylenme Sıklığı	Kelime	Söylenme Sıklığı
Hukuka Aykırı/Yasadışı	9	Yaptırım	9
Kışkırtıcı/Provakasyon	8	Eşit Haklar/Adil Paylaşım	7
Diyalog	6	Diyalog	6
Bölgenin Güvenliği/Güvenlik	6	Müzakere	5
Barış/Barışçıl	5	Uluslararası Hukuk	4
Uluslararası Hukuk	4	Askeri Destek	4
Anlaşma	3	Anlaşma	4
Müzakere	2	Barış/Barışçıl	3
Siyasi Çözüm	2	İşbirliği	3
Yaptırım	2	Kararlılık	2
		Kışkırtıcı/Provakasyon	2

Kaynak: Reuters, 2021

Yunanistan ve GKRY'nin söylemlerinde Türkiye'yi uluslararası kamuoyu önünde "hukuka aykırı" davranışlarda bulunan, kışkırtıcı tavırları olan ve provakatif hareketler içinde bulunan bir ülke olarak tanımlamışlardır. Yunanistan'ın devlet kademesindeki yöneticileri gazete haberlerini içeren iki yıllık süreç içindeki vermiş oldukları beyanlarla bunu çok açık bir şekilde söylem olarak defalarca dile getirmektedir. Örneğin, Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias Mısır Dışişleri Bakanı Samir Şukri ile 30.07.2019 tarihinde yaptığı toplantının ardından "Türkiye'nin uluslararası hukuka aykırı yasadışı eylemleri bölgenin güvenliğini riske atıyor. Bu nedenle kesinlikle kınanabilirler" (Reuters, 2019a) şeklinde açıklamada bulunmuştur. Mevcut bakan daha sonra 21.06.2020 tarihinde Alman Dışişleri Bakanı ile Atina'da yaptığı görüşme sonrasında şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur: "Türkiye'nin yasadışı ve kışkırtıcı davranışı, yalnızca Doğu Akdeniz'de barış ve istikrara değil, NATO'nun bütünlüğüne ve Avrupa Birliği ile ilişkilerine de ciddi zarar veriyor" (Reuters, 2020a). Metinde de görüldüğü üzere Yunan Dışişleri Bakanı Türkiye'nin yasadışı davranışlarda bulunan bir ülke kimliğine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bunun dışında Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin bölgede sondaj çalışmalarına atıfta bulunarak "Türkiye diyalog çağrılarını görmezden gelmeye ve provokasyonlarını artırmaya devam ediyor. Yunanistan'a şantaj yapılmayacak." (Reuters, 2020b) şeklindeki açıklamasıyla sürekli benzer söylemlerde bulunduğu görülmektedir.

Bu noktada eleştirel jeopolitik bağlamında düşünüldüğünde, Yunanistan kendi siyasi görüşü paralelinde söylemler icra ederek Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de "yasadışı" faaliyetlerde bulunan bir devlet statüsüne sokmaya çalışmaktadır. Yunanistan, bu güne kadar yaşanan gerginliklerin başrolünde Türkiye olduğu vurgusunu ortaya koymaktadır. Böylelikle Yunanistan Türkiye'ye yönelik bir kimlik biçimi sunmaya çalışılmaktadır ve bu yöntemle uluslararası kamuoyunda Türkiye'ye karşı kötü itibar oluşturma gayreti içerisindedir. Böylelikle Türkiye'nin sondaj çalışmalarının "hukuka aykırı" olduğu sıklıkla ifade eden Yunanistan oluşturduğu söylemlerle bu çalışmalara müdahale etmeden önce politik altyapısı ve gerekçeleri oluşturulmak istemektedir.

Öte yandan GKRY siyasi olarak Yunanistan'la ortak bir politika sergilemekte ve Türkiye'nin yapmış olduğu arama ve sondaj çalışmalarına tepki göstermektedir. GKRY Türkiye'nin bölgedeki arama ve sondaj çalışma faaliyetleri sonrasında Türkiye'nin "provokatif", "saldırgan" ve "yasadışı" aksiyonlarda bulunduğunu söylem olarak ifade etmiştir. Türkiye'nin bölgede sürdürdüğü politikalarının Avrupa Birliği'nin çağrılarını karşı olduğu vurgusunu yapmıştır. Bu konuda GKRY'nin Türkiye'nin tutumunu provakatif bulduğu yönündeki açıklama şu şekildedir: "Bu yeni provokasyon, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ve uluslararası topluluğun yasa dışı faaliyetlerini durdurmaya yönelik defalarca çağrılarını karşı çıkmasının bir örneğidir. Doğu Akdeniz'de güvenliği ve istikrarı riske atan Ankara'nın son derece kışkırtıcı ve saldırgan davranışının bir kanıtıdır..." (Reuters, 2019b). Görüldüğü gibi her iki ülkenin Türkiye'nin yapmış olduğu faaliyetlere karşı söylemleri benzerlik göstermektedir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, Yunanistan'ın ve GKRY'nin temel söylemi bölgede ortaya çıkan gerginliğin ve siyasi tartışmaların kaynağının Türkiye olduğu yönündedir. Doğu Akdeniz özelinde mevcut söylem Türkiye'ye yönelik jeopolitik tasavvurların oluşmasına neden olmuştur ve bu durum özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde karşılık bulmuştur. Özellikle

bölgede hidrokarbon kaynaklarının arama ve işletilmesi faaliyet gösteren şirketlere sahip olan Fransa bu konuda Rum yönetimi ve Yunanistan'ının yanında Türkiye'nin karşısında bir tutum sergilemektedir. Yunanistan ve GKRY, Türkiye'nin hamlelerine karşın uluslararası ve ulusal kamuoyunda açıklamalarda bulunarak Avrupa Birliği ülkelerini kendi tarafına çekmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis açıklamalarında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı yaptırım uygulaması gerektiğini ve birlik olmaya çağırıldığı görülmektedir;

"Avrupa, bölgesel bir baş belası olmaya çalışan ve tüm Güneydoğu Akdeniz Bölgesi'nin istikrarına yönelik bir tehdide dönüşen ülkeye karşı belirli eylemler ve yaptırımlar listesi hazırlamalıdır" (Reuters, 2020c).

"Kıbrıs MEB'inde (Türkiye tarafından) bir tatbikat olduğu doğrulanırsa, önümüzdeki hafta (Avrupa Birliği) zirvesinin Türkiye'ye yönelik ilgili kararlar, hatta yaptırım kararlar alınması için zemin hazırlamayı kabul ettik."(Reuters, 2019c).

Yunanistan açıklamalarıyla Doğu Akdeniz'in Avrupa'yla bir sınır bağı bulunmamasına karşın sorunun Avrupa Birliği'ni de ilgilendirdiğini ima etmektedir. Bu ima ile Doğu Akdeniz sürecine Avrupa Birliği'ni dahil etmek amacındadır. Eleştirel jeopolitiğe göre sınır kavramı söylemlerle üretilmektedir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz sorununda sınır kavramı da değişimlere uğramıştır. Yunanistan'ın ve GKRY'nin söylemleriyle birlikte mekansal olarak yeni bir tasavvur oluşturularak AB'nin Doğu Akdeniz'de sınırı bulunan bir topluluk olduğu algısal olarak yaratılmaya çalışılmakta ve AB'nin Doğu Akdeniz'e olan konumu sınır kavramı özelinde politik olarak yeniden üretilmek istenmektedir. Türkiye Yunanistan'ın mevcut söylemlere karşın Yunanistan'ın ve GKRY'nin AB'ni Türkiye'ye karşı yaptırım uygulama konusunda manipüle ettiği yorumlarında bulunmuştur. Bu yorumlar karşısında Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias suçlamalara karşı çıkarak, "Türkiye'nin tavrı bir bütün olarak birliğe meydan okumaktır" şeklinde ifade edilmiştir. (Reuters, 2020d). Böylelikle Yunanistan, Türkiye'nin karşısına ekonomik, askeri ve siyasi yönden daha büyük bir topluluğu koymaya çalışarak bölgedeki güç dengesini kendi lehlerine çevirme mücadelesi içindedirler.

Türkiye Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY'den daha farklı bir politikaya sahip olması kullanılan kelimelerinde farklılaşmasına neden olmuştur. Araştırmaya konu olan iki yıllık süre içinde Doğu Akdeniz ile ilgili yapılan haberlerin söylem sıklığına bakıldığında Türkiye'nin en fazla "yaptırım" söylemlerini kullandığı görülür. "Yaptırım" kelimesinin çok sık kullanılmasının sebebi özellikle AB tarafında uygulanacak olan olası yaptırım riskine karşı verilen cevaplardan dolayıdır. İkinci olarak bölge enerji kaynakları ile ilgili yapılan haberlerde Türkiye tarafından "eşit haklar/adil paylaşım" söyleminin kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'nin bu söylemleri kullanmasındaki en önemli neden diğer ülkelerin kendi aralarında yapmış oldukları anlaşmalarla bölgedeki hidrokarbon kaynaklarının kullanımında Türkiye'nin haklarının tam olarak verilmediğini savunmasıdır.

Öte yandan Türkiye, "diyalog", "müzakere", "uluslararası hukuk", "antlaşma", "işbirliği" gibi yapıcı kelimeler de kullanmıştır (Tablo 3). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bölgede yaşanan gelişmelere ilişkin söylediği açıklaması şu şekildedir: "AB'nin Doğu Akdeniz'de gösterdiği tavrın uluslararası hukuk ve bölgesel barış açısından samimiyet sınavı olacak" (Reuters, 2020e).

"Doğu Akdeniz meselesinde ülkemiz gerilimden değil, barış, işbirliği, adalet ve uygulama adaletinden yana. Bunun yolu karşılıklı saygıya dayalı müzakerelerden geçiyor" (Reuters, 2020f).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan dışında bir diğer açıklama da Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu yapmıştır. "Burada adil ve dürüst olmaları gerekiyor. Onlar da sadece zirvede değil, her zaman stratejik ve sağduyu ile düşünürse ve olumlu bir atmosfer yakalarsak bağlarımızı geliştirebiliriz. Sorunlarımızı ancak diyalog ve diplomasi ile çözebiliriz. AB ile bağlarımızı geliştirmek istiyoruz. Bunu zirve olduğu için veya gündemde yaptırımlar ve başka şeyler olduğu için söylemiyoruz. Her zaman tam üyelik temelinde bağlarımızı geliştirmek istedik." (Reuters, 2020g). Konu ile ilgili en yetkin kişilerin açıklamalarından da görüldüğü gibi Doğu Akdeniz enerji kaynakları ile ilgili olarak Türkiye'nin söylemleri Yunanistan ve GKRY'ne göre daha pozitif bir tutum göstermektedir.

Türkiye'nin söylem sıklığını gösteren tablo incelendiğinde "kararlılık" kelimesinin de yer bulduğu görülmektedir. Türkiye bölgede diğer ülkelere göre daha az müttefike (KKTC ve Libya) sahiptir ve karşısında da Avrupa Birliği ve Yunanistan gibi ülkelerin yaptırım tehditlerine rağmen kararlılık mesajı vermektedir. Söylemler içerisinde yer alan "askeri destek" kelimesinin fazla olmasının sebebi ise Libya ile yapılan anlaşma sonrasında Libya'da süren iç karşılıklılıkta Serrac hükümetine destek amaçlı yapılan açıklamalardır. Ayrıca Türkiye Doğu Akdeniz özelinde kendisinin de haklarının olduğunu vurgulayarak, bölgede "hakları olan bir ülke kimliği" yaratmak istediğindedir. Böylece Türkiye söylemleri kapsamında, bölgedeki devletlerin haklarının ihlal edilmediği vurgusunu sıklıkla yapmaktadır. KKTC sınırları içerisinde kalan alanın MEB içerisinde yer aldığını ve BM deniz hukukunu ihlal etmediğini ifade ederek sondaj yapılan bölgenin kendileri için önemli bir mekân tasavvuru olduğunu söylemektedir. Böyle bir mekan tasavvuruyla Türkiye, Doğu Akdeniz sorununa yönelik çözümlerde kendisinin de dahil edilmesi gerektiği mesajını vermektedir ve yukarıda verdiğimiz açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Yunanistan'a göre daha sakinleştirici söylemler kullanmaktadır.

Doğu Akdeniz’de havzasında yer alan ve bölgede bulunan hidrokarbon kaynaklarının rezerv miktarı bakımından en büyük paya sahip olan Mısır ve İsrail’in söylem içeriği incelendiğinde bu iki ülkenin söylem içeriklerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Mısır’da deniz tabanındaki doğalgaz keşifleri Nil Nehri’nin deniz altında olan uzantısından ve sığ sularda başlayıp, göreceli olarak derin ve daha derin sularda devam etmektedir. Mısır bu alandan 2017 yılından beri doğalgaz çıkarımı yapmaktadır. Bununla beraber bölgede yer alan bir diğer doğalgaz üreticisi ülke olan İsrail şu ana kadar keşfettiği hidrokarbon kaynaklarının konumları başka ülkelerle çok fazla sorun yaşayabilecekleri bir lokasyonda değildir. Ayrıca bu ülkelerin Türkiye hariç diğer ülkelerle MEB anlaşması imzalamış olması alan paylaşımı konusunda sorun yaşamadıklarını göstermektedir. Bu yönü ile İsrail ve Mısır’ın söylem içeriği incelendiğinde ilk sırada “anlaşma” kelimesi gelmektedir. Yine bu ülkeler ile ilgili yapılan haberlerde “işbirliği” ve “bölge güvenliği” ön plana çıkmaktadır (Tablo 4). Her iki ülkenin de söylemleri incelendiğinde en fazla “anlaşma”, “işbirliği” ve “bölgenin güvenliği” söylemlerini kullandıkları görülmektedir. Bu yönü ile bakıldığında Doğu Akdeniz Havzasında yer alan bu iki ülkenin pozisyonları itibariyle diğer ülkelere göre daha iyi durumda oldukları söylenebilir.

Tablo 4: Mısır ve İsrail’in Söylem İçeriği

Mısır		İsrail	
Kelime	Söyleme Sıklığı	Kelime	Söyleme Sıklığı
Anlaşma	3	Anlaşma	4
İşbirliği	2	İşbirliği	2
Bölgenin Güvenliği	1	Barışçıl	2
Hukuka Aykırı/Yasadışı	1	Bölgenin Güvenliği	1

Kaynak: Reuters, 2021

Mısır, İsrail, Yunanistan, Kıbrıs, İtalya ve Ürdün, 2020 Eylül ayında Kahire'nin ev sahipliğinde Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kurulduğunu açıklamışlardır. Bu forumun toplantısında Birleşik Arap Emirlikleri'nin gözlemci olarak katıldığı forumda Mısır Cumhurbaşkanı Abdül Fettah El Sisi ile görüşen Abu Dabi'nin Velihaht Prensi Şeyh Muhammed bin Zayed el Nahyan'ın ziyaretinin ardında yapılan açıklama şu şekildedir: “İki taraf ... BAE'nin forumun stratejik çıkarlara hizmet etme ve forum ülkeleri arasındaki işbirliği ve ortaklığı geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunacağı ifade etti” (Reuters, 2020).

Bunların dışında bölgedeki yaşanan siyasi gerilimlerin uzağında İsrail sorunsuz bir şekilde diğer ülkelerle doğal gaz anlaşmaları için görüşmelerini sürdürmektedir ve bu kapsamda BAE ile bir video konferans düzenlenmiştir. İki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurmak için anlaşmalar imzalanmasıyla beraber yaşanan olumlu gelişmelerin ardından İsrail Enerji Bakanı Yuval Steinitz'in bölgede enerji gelişimi için yaptığı açıklama “Tarihi bir fırsat. Elektrik şebekelerinin bağlanması ve boru hattıyla Avrupa'ya ihracat için doğal gaz pazarının geliştirilmesi ve diğer projelerin geliştirilmesi ve işbirliği yapma konusunda (BAE enerji bakanı ile) konuştum ...” (Reuters, 2020) şeklindedir. Nitekim Mısır ve İsrail’in söylemleri genel olarak incelendiğinde, Doğu Akdeniz sorunsalında bölgenin güvenliğine vurgu yapmakta ve huzuru kaçıran faaliyetlerin bulunmasından rahatsız olduğunu ifade etmekle beraber “anlaşma” ve “işbirliği” gibi kelimeler kullanılmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere, İsrail ve Mısır bölgedeki problemlere çok fazla dahil olmamakla beraber, Yunanistan’ın Türkiye’ye yönelik oluşturmaya çalıştığı kimlik ve mekan tasavvurunu direkt olarak benimsememiştir ama Türkiye’nin karşısında yer alan bir profil çizmişlerdir. İsrail’in Doğu Akdeniz’deki enerji kaynaklarıyla ilgili izlediği temel strateji yeni enerji kaynaklarının ihracıyla döviz gelirlerini artırmak ve enerjide dışa bağımlılığı sonlandırmaktır. Tel Aviv Yönetimi bu kapsamda GKRY ve Yunanistan ile birlikte hareket ederek Filistin ve Lübnan’a karşı doğrudan ve Türkiye’ye karşı dolaylı olarak çeşitli ekonomik ve siyasi hamleler gerçekleştirmektedir (İstikbal ve Boyraz, 2019).

Mısır ve İsrail söylem içeriği bakımından benzer özellikler göstermesine rağmen burada dikkati çeken husus yakın geçmişte birkaç kez savaşmış olan bu iki devletin ileriki yıllarda izleyeceği politikalarda da paralellik olup olmayacağıdır. Günümüzde Sisi yönetimi ile iyi ilişkiler içinde olan İsrail’in mevcut yönetimin değişmesi ile Müslüman Kardeşler veya Arap milliyetçilerinin yer aldığı yönetimler ile bu bağı devam ettirip ettiremeyeceği önemlidir (Kahraman, 2019). İsrail’in, Mısır ile aralarında gerçekleştirdiği anlaşmalar ve bağlılıkları ne denli etkileyeceği düşünülmelidir. Müslüman Kardeşler gibi öteden beridir İsrail devletine sıcak yaklaşımlar sergilemeyen siyasi tarafların, geçmişte olduğu gibi Mısır yönetiminde tekrar söz sahibi olmaları durumunda enerji anlaşmalarının akıbetinin nasıl şekilleneceği önemlidir. Zira İsrail’in Tahrir olaylarından dolayı enerji politikalarında Mısır ile olan anlaşmaları ve birliktelikleri konusunda ne kadar kuşkuda kaldıklarına dair emareler bulmak mümkündür.

Avrupa Birliği’nin söylem içeriği incelendiğinde ilk görünüşte yapıcı bir yaklaşıma sahip olduğu görülürken alt metinde tehditkâr bir duruş sergilediği söylenebilir. AB Türk tarafının hak sahibi oldukları kıta sahanlığı alanlarında yaptığı her türlü faaliyeti ile üye ülkelerinin egemenlik haklarını ihlal ettiğini söylemiş ve Türkiye’nin arama ve sondaj faaliyetlerinin “yasadışı” olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamaları ile Avrupa Birliği GKRY ve Yunanistan yanında taraf olduğunu açıkça belli etmiştir. Türkiye’nin ve KKTC’nin egemenlik haklarını ihlal eden adımlara sessiz kalan AB, Türkiye ve GKRY-Yunanistan arasında yaşanan sorunun tarafı haline geldiği ve konunun hukuki boyutunu yok sayarak yaşanan

anlaşmazlığa siyasi olarak yaklaştığı çok açıktır. Yapılan haberlere göre AB en fazla kullandığı söylem “yaptırım” olmuştur (Tablo 5). Bu içerik analizine göre özellikle birlik ülkeleri Türkiye’nin yapmış olduğu faaliyetler karşısında yaptırım sözünü Türkiye aleyhine, GKRY ve Yunanistan lehine kullanmışlardır. AB ülkeleri Yunanistan ve GKRY tarafından Türkiye için oluşturulmaya çalışılan tahayyüle göre “uzlaşmaz”, “komşularıyla sorunlar yaşayan” ve “uluslararası hukuk kurallarını ihlal eden” bir ülke olarak göstermek istemektedirler. Tüm bu gelişmeler ışığında Avrupa Birliği Doğu Akdeniz bölgesindeki mevcut karbon kaynaklarının ithalatını Türkiye’ye üzerinden değil iyi ilişkiler içerisinde bulunduğu Yunanistan ile sağlamak istediğinde olduğu için bölgedeki sorunun Yunanistan’ın lehine çözülmesini istemektedir. Dahası Yunanistan ve Avrupa Birliği ülkelerinin tarihsel bağlamda ortak bir kültür ve politik anlayışa sahip olması Doğu Akdeniz’deki siyasi olaylarda da ortak akıl oluşturmasına neden olmuştur.

Tablo 5: Avrupa Birliği ABD ve Rusya’nın Söylem İçeriği

Avrupa Birliği		ABD		Rusya	
Kelime	Söylem Sıklığı	Kelime	Söylem Sıklığı	Kelime	Söylem Sıklığı
Yaptırım	7	Kışkırtıcı/Provakasyon	3	Diyalog	2
Diyalog	4	Endişe	3	Ateşkes	2
Endişe	2	Uluslararası Hukuk	1	Endişe	1
Hukuka aykırılık/yasadışı	2	Barış	1	Müzakere	1
Uluslararası Hukuk	2	Ateşkes	1	Uluslararası Hukuk	1
Kışkırtıcı/Provakasyon	1				
Müzakere	1				

Kaynak: Reuters, 2021

AB’nin söylemlerinden örnekler verecek olursak Avrupa Komisyonu sözcüsü “Ankara’nın Doğu Akdeniz’de gerilimi körükleyen tek taraflı adımlardan kaçınmasını ve diyalogun meyve vermemesi halinde AB’nin yaptırımlara yöneldi” (Reuters, 2020h) şeklinde yapıcı gibi görünen bir açıklamada bulunsa da aslında içerisinde tehdit unsurları barındıran cümle kurmuştur. Öte yandan Avrupa Birliği yaptırım tehditinin yanında daha ılımlı ve sakinleştirici ifadelerde de bulunduğu görülmektedir. Bunların içerisinde “diyalog” ve “endişe” kelimesi ön plana çıkmaktadır. Nitekim Avrupa Komisyonu sözcüsü Peter Stano, “Doğu Akdeniz’deki durumun son derece endişe verici ve sorunun, bir diyalogla çözülmesi gerektiği konusunda hemfikiriz. AB, Kıbrıs ve Yunanistan ile tam bir dayanışma içinde.” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Reuters, 2020j). Avrupa Birliği’nin hem diyalog çağırısında bulunması hem de cümlenin devamında yaptırım kelimesini kullanması, alt mesaj olarak Türkiye’ye aba altından soba gösterdiğine kanıt olarak gösterilebilir. Bu açıklamalarla Avrupa Birliği, uluslararası kamuoyunda diyalogdan yana olduğunu vurgulamakla beraber Türkiye’nin politikalarını kendi hedefleri doğrultusunda şekillendirmek istemektedir. Nitekim Avrupa’nın söylemsel olarak Yunanistan gibi Türkiye’nin bölgede “problem yaratan” bir politika izlediği mesajını vermesi uluslararası arenada daha fazla dikkat çekmektedir. Çünkü Avrupa’nın büyük bir topluluk olması ve politik/ekonomik/toplumsal olarak etki kabiliyetinin yüksek olması bunda önemli bir etkidir. Böylelikle Yunanistan ve GKRY’den sonra Avrupa da Doğu Akdeniz özelinde zihinlerde bir Türkiye tasavvuru yaratmaya çalışmaktadır.

Doğu Akdeniz sorunu üzerinde dünyada iki büyük hegemon güç olan ABD ve Rusya, Avrupa Birliği ülkeleri kadar aksiyonda bulunmamakta ve daha çok uyarı mahiyetinde ifadelerde bulunmaktadır (Tablo 5). Bu durum her iki ülkenin Doğu Akdeniz ile ilgili söylem içeriğini gösteren tabloda da görülmektedir. Bu kapsamda ABD’nin açıklamalarında “provakasyon”, “endişe”, “uluslararası hukuk” ve “barış” gibi söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin 9 Haziran 2019 tarihinde Kıbrıs Adası güneyinde demirleyen Türk gemisini protesto eden GKRY’nin tavrı sonrası yapılmış olan açıklamada “Bu kışkırtıcı adım bölgede gerginliği artırıyor. Türk makamlarını bu operasyonları durdurmaya ve tüm tarafları ihtiyatlı davranmaya ve bölgede gerginliği artıran eylemlerden kaçınmaya teşvik ediyoruz.” (Reuters, 2019d) demiştir. Rusya’da bölgede gelişen olaylara tam dahil olmamakla birlikte Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov “Akdeniz’deki enerji keşifleriyle ilgili gerginlikler tırmanırken Moskova’nın Türkiye ile her türlü müzakerede arabuluculuk yapmaya hazırız” (Reuters, 2020k) şeklinde açıklama yaparak daha çok gerginliği azaltıcı bir açıklama yapmıştır.

SONUÇ

Son yıllarda Doğu Akdeniz’de yaşanan gelişmeler uluslararası siyasetin gündeminde yer alan en önemli konuların başında gelmektedir. Ancak bölge ülkeleri ve büyük devletler bakımından bölgede yaşanan olaylar farklı olarak yorumlanmaktadır. Örneğin GKRY ve Yunanistan Türkiye’nin bölgede yapmış olduğu hidrokarbon arama ve sondaj faaliyetleri sonrasında Türkiye’yi işgalci, kışkırtıcı, hukuka aykırı hareket eden bir ülke olarak gösterme çabası içindedirler. Türkiye açısından ise tam tersi bir söylemle karşılanmaktadır. Türkiye kendi yapmış olduğu faaliyetlerin Türkiye ve KKTC’nin MEB’si içerisinde olduğunu savunmaktadır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de jeopolitik bir öneme sahip Doğu Akdeniz bölgede keşfedilen hidrokarbon kaynakları sayesinde jeoekonomik yönden de önemli bir alan haline gelmiştir. Bölgede yapılan keşiflerin Avrupa Birliği, ABD, Rusya gibi ülkelerin dikkatlerini buraya çekmesiyle beraber hidrokarbon kaynaklarının paylaşımı küresel ekseninde bir problem haline gelmiştir. Nitekim birden fazla ülkeyi ilgilendiren bir sorun olan Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon paylaşımı bölge dışındaki insanlarında ilgisini çekmektedir. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinin net doğal gaz ithalatçısı olması ve ithalatın büyük çoğunluğunu Rusya'dan yapması, mevcut ülkelerin ilgilerini Doğu Akdeniz'e yöneltmesini yol açmıştır. Bu durum GKRY ve Yunanistan tarafından da büyük ölçüde desteklenmektedir. Çünkü AB üyesi olan bu iki ülke Doğu Akdeniz enerji kaynakları üzerindeki hak iddiası sürecinde Türkiye'ye karşı AB'nin desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Avrupa Birliği'nin desteğini alan Yunanistan ve GKRY kendi ilan ettikleri MEB içindeki hidrokarbon kaynaklarının kendi hakları olduğunu vurgulayarak, bölgedeki konumlarını meşrulaştırmak istemektedir. Bu kapsamda söylemlerinde Türkiye'yi genel olarak "yasadışı" "kışkırtıcı" olarak gösteren ifadeleri tercih etmektedirler. Nitekim dil ve söylem aracılığıyla yeni bir jeopolitik tahayyüllerin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu tasarımlar ve tahayyüllerle Doğu Akdeniz jeopolitiğine yön vermeye çalışılmaktadır ve karşılıklı söylemlerle bölgede âdete bir kelime savaşları yaşanmaktadır. Sonuç olarak Doğu Akdeniz sorununda Türkiye üzerinden oluşturulan tasarımlar, söylemler ve kimlikler akışkan bir yapıya sahip olmakla beraber sürekli olarak devam etmektedir. Söylemler aracılığıyla yaratılan kimlik ve mekân algısı Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda "tehdit" "problem unsuru" olduğu şeklindedir. Avrupa Birliği tarafından Türkiye'nin "yasadışı" "provokatör" olarak resmedilmesinin altında Türkiye'ye yönelik yaptırımları meşru kılma çabası bulunmaktadır.

Türkiye, GKRY ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de diğer ülkelerle birlikte yapmış oldukları hamlelere karşılık özellikle son yıllarda KKTC ve kendine ait deniz yetki alanlarında hidrokarbon kaynaklarının aranması konusunda ciddi bir hamle içine girmiştir. Ayrıca Libya ile yapmış olduğu anlaşma bölge denklemini değiştirecek önemli bir adım olarak görülmektedir. İçerik analiz ve söylem analizi yönünden bakıldığında Türkiye'nin eşit haklar, adil paylaşım, diyalog gibi daha yapıcı söylemler içinde olduğu görülmektedir. Bu yönü ile iki tarafın Doğu Akdeniz enerji kaynakları paylaşımına yönelik duruşlarının çok farklı olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye yaptığı açıklamalarla kendisini bölgede hakları bulunan bir ülke kimliği yaratmaya çalışmaktadır. Bunun yanında sürdürdüğü sondaj çalışmalarına sert eleştiriler gelse de kararlı olduğunu vurgulayarak bölgedeki diğer ülkelere mesaj vermektedir. Mekân tasavvuru açısından ise KKTC ile birlikte Doğu Akdeniz'e kıyasının bulunduğunu dolayısıyla problemlerin çözümünde önemli bir aktör olduğunu belirterek Doğu Akdeniz'in kendisi için önemli bir mekân olduğu vurgulamaktadır. Bölgede bulunan diğer ülkeler olan İsrail ve Mısır ise jeopolitik olarak görece diğer ülkelerle çakışmayan bir alanda yer almasından dolayı süreci daha az sorunsuz ilerletmektedirler.

Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının varlığı, sahada fiziki mücadeleye dönüşmesinin yanında söylemsel açıdan yeni mekân, kimlik ve tasarımlarda gerçekleşmektedir. Taraflar söylemler bağlamında birbirine üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. Mevcut söylemlerin tasavvuru ve alt metinde verdikleri mesaj eleştirel jeopolitiğin inceleme alanı içerisindedir. Bu kapsamda Avrupa Birliği, Yunanistan ve GKRY'nin ifadeleri üzerinden yaratılan Türkiye söylemleri zihinlerde yeni bir kimlik ve mekân temsilleri yaratmaktadır. Bu temsillerde Türkiye'ye yönelik tasarımlar oluşturulmaktadır. Dolayısıyla Türkiye nezdinde bir söylemin yeni bir tasavvur yaratması, başka söylemlerin oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Söylemlerin tasavvur ve tahayyüller yaratmadaki önemi bilindiğinden Yunanistan, GKRY ve AB böyle bir yola başvurmuşlardır. Çünkü uluslararası arena sıkça tartışılan olaylar ve olgularla ilgili bilgiler ülkeler tarafından yayılırken her zaman tarafsız bir şekilde gösterilmez. Bu kapsamda her ülke ve o ülkenin yöneticisi probleme yönelik kendi haklılığını savunarak söylemlerde bulunur. Hangi tarafın söylemleri daha yoğun bir şekilde uluslararası kamuoyunda yaygınlık gösterirse meşru bir hale gelme olasılığı o derecede artabilmektedir.

Rusya ve ABD olayları kısmen dışarıdan takip ederek şu an için net bir politik tavır almamaktadırlar. Bölge'deki sorunlara yönelik arabulucu ve gerginliği azaltıcı politikaları daha çok tercih etmektedirler. Bununla beraber ABD zaman zaman da Türkiye nezdinde açıklamalar bulunarak gerginliği azaltması gerektirdiğini ifade etmektedir. ABD ve Rusya şu an için Doğu Akdeniz özelinde belirli bir çerçevesi bulunan politika manevraları yapmamakla birlikte bu durumun gelecekte sorunların seyrine göre değişiklik göstermesi ihtimal dahilindedir. Son olarak Reuters haber ajansının haberleri değerlendirildiğinde genel itibarıyla süreç hakkında tarafsız bir habercilik yürütülmeye çalışılsada sürece dahil olan KKTC'nin haber bölümlerinde Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatı sonucunda adada işgalci konumunda olduğu, KKTC'nin ise adada ayrılıkçı bir politika izlediği mesajı verilmektedir.

To Cite This Article: Taşkın, Z. E. & Yılmaz, M. (2021). Content analysis and evaluation in term of critical geopolitical analysis on struggle for energy resources in the East Mediterranean according to Reuters New Agency. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 44, 218-234.

Submitted: January 20, 2021

Revised: March 15, 2021

Accepted: April 04, 2021

EXTENDED ABSTRACT

CONTENT ANALYSIS AND EVALUATION IN TERMS OF CRITICAL GEOPOLITICAL ANALYSIS ON STRUGGLE FOR ENERGY RESOURCES IN THE EAST MEDITERRANEAN ACCORDING TO REUTERS NEWS AGENCY

INTRODUCTION

Economic and social developments of countries after industrial revolution caused the increase in demand and need for energy; correspondingly, the race between countries to own energy resources in the world has started. This race has triggered many other conflicts around the world. In fact, many crises have turned into conflicts in the last century. The most outstanding ones among these are the First and Second Gulf Wars in the Middle East. Moreover, in cases of Arab-Israeli War in the Middle East and World War I and II, USSR's occupation of Afghanistan, desire to own energy and natural resources has been the main reason either indirectly or directly (Sevim, 2012: 4397). Therefore, over the past century, various battlefields have emerged in the world for these two important fossil-based energy sources. The Middle East, the Caspian basin, and in recent years the Eastern Mediterranean region have all been the most prominent of these areas. Following the discovery of new potentially rich resources, East Mediterranean now stands out as a geo-economic region effecting intergovernmental political relations and causing struggles for dominance. Pursuant to this situation, intergovernmental struggle for dominance has emerged, and also alliances between countries have been built up (Dal, 2020).

Currently, the Greek Administration of Southern Cyprus (GKRI), located in the Eastern Mediterranean, considers itself the sole representative of the island of Cyprus and acts accordingly. Correspondingly, it ignores the rights of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) located on the island and takes independent steps to search, extract, and operate hydrocarbon resources around the island. The fact that GKRI has signed agreements on Exclusive Economic Zone (EEZ) with countries such as Egypt, Israel, Lebanon, ignoring Turkey and TRNC has recently caused serious problems about the sharing of hydrocarbon resources in East Mediterranean (Ayaz Avan, 2020). On the contrary, Turkey has responded with conducting exploration missions to find hydrocarbon resources within both its and TRNC's continental shelf, in line with the agreement signed with TRNC in 2011. This has led to a further increase in political tension between countries in the region (Özekin, 2020). It is crucial to understand and interpret the relations and policies between the countries in the region where these conflicting situations constantly occur (Balkaş, 2019). This study is based on discourse/statement analysis on disputes among the aforementioned countries caused by sharing hydrocarbon resources in East Mediterranean and statements will be evaluated within the scope of critical geopolitics, following the content analysis.

GEOPOLITIC AND GEOECONOMIC IMPORTANCE OF EASTERN MEDITERRANEAN

The Eastern Mediterranean region has a critical geopolitical location. As a matter of fact, the area has been an important crossroad in the past and has been used as a transit point often for maritime trade. Later, with the discovery of the Cape of Good Hope in 1488, a significant part of the maritime trade from Europe to Asia shifted to this route (Ediger, Devlen and Mcdonald, 2012: 74). One of the most important developments that have impacted the increase in geopolitical importance of the region is the opening of the Suez Canal in 1869. Following this development, the maritime trade route from Europe to the Asia-Pacific region has shifted from the Cape of Good Hope to the east of the Mediterranean Sea and the Suez Canal, thus saving time and cost (Özekin, 2020). Nowadays, the Eastern Mediterranean has gained an increasing geo-economic and geopolitical importance with the discovery of new hydrocarbon resources in the region (Yılmaz, 2015; Kedikli and Çalağan, 2017; Harunoğulları, 2020). Owing to the fact that petroleum and natural gas reserves have been

found, especially since 2000s and the amount of reserves is predicted to increase in the following years, the region has turned into a place of energy struggle.

METHOD

This study evaluates the regional countries' struggle for energy over the basin following the discovery of hydrocarbon resources in East Mediterranean via analyzing news reports. The news reports on energy resources in East Mediterranean published by UK-based Reuters News Agency have been used in this study. In this study, it has been determined which country is more subject to news by identifying the frequency of the news first. Then, it has been demonstrated which words are preferred to be used by related countries in their statements on East Mediterranean issue through content analysis. News dated 2019 and 2020 have been used because events/development have been in an immense increase for the last two years. This study aimed at disclosing countries' statements, representations, and descriptions subject to news reports through critical geopolitics approach.

CONTENT ANALYSIS AND COUNTRY STATEMENTS

Because countries in the region have concluded agreements to share hydrocarbon resources and declared exclusive economic zones, there is a two-block structure. GKRI, Greece, Israel, and Egypt form one side of the block as a result of an agreement, whereas Turkey, in agreement with Lebanon, Libya, and TRNC, form the other side of the block. From the point of view of agreements, it is obvious that the block against Turkey is in more advantageous position. Because, current gas reserves are mostly and potentially located in the south of Cyprus Island and the natural receptors of gas are European Union countries.

Although Turkey seems to be relatively less advantageous in the current picture, every move made by Turkey attracts more attention from the international public and countries. As a matter of fact, when we examine the chart, it is obvious that Turkey is the country that has been subject to the most news directly and indirectly with 39 news reports. Greece follows it with 17 news reports and, Israel takes the third position with 10 news reports. Additionally, the fourth place in the table is Egypt, and the fifth place is GKRI (Table 2). The European Union, on the other hand, ranks sixth in the number of news reports due to the fact that it is a potential receptor of natural gas to be exported from the region and is an obvious party to the Eastern Mediterranean problem. In addition, the United States, Russia, Germany, Italy, and France have become subjects to a small number of news as they are actively trying to have an influence in the region. The outstanding outcome is that the UK has not much involved in this period and has not taken place in news reports on the region of international news sources, although it has two military bases and historical ties with most of the countries in the region. This could be attributed to the fact that the UK has been going through an extremely busy period at home with their own Brexit issues with the EU.

The increase in tensions in the eastern Mediterranean region has intensified as Turkey has started its own hydrocarbon exploration activities with seismic research and drilling ships in the region. In particular, this has caused a reaction from the countries that have previously started exploration and drilling activities in the region, as well as major oil companies engaged in those exploration activities. Specifically, the countries that have coastal waters to East Mediterranean and are leading the exploration of hydrocarbon resources and international companies in the region have started to release critical statement towards Turkey's attitude. As a result, Greece's statements against Turkey have increased. Greece and GKRI have used "illegal/unlawful", "agitator/provocative," and "international law" in reference to drilling activities conducted. On the other hand, the European Union has used positive words such as "dialog", "peace/peaceful", "negotiation," and "political solution" in the light of its endeavor to reduce the tensions in region.

As an example of Greece's statements, after a meeting with Egyptian Foreign Minister Samir Shukri, Greek Foreign Minister Nikos Dendias said "Turkey's illegal actions contrary to international law risk the security of the region. Therefore, they could absolutely be condemned" (Reuters, 2019a).

Considering within the scope of critical geopolitics, Greece intends to put Turkey in a position as a country who put "illegal" activities in action in East Mediterranean, making statements parallel to its political view. Thus, Greece tries to put forward an identity for Turkey and it attempts to create bad reputation in international public opinion. While it was frequently stated that Turkey's drilling activities are "illegal", Greece would like to create political backgrounds and reason through statements before it interferes with these activities.

On the other hand, the GKRI is politically engaged in a common policy with Greece, and Turkey's drilling activities receives reaction from its part. In this context, GKRY stated that after drilling, Turkey took "provocative" and "illegal" actions and

said that with the policy implemented, Turkey opposed the calls of the European Union. Related to this subject, the statement of GKRI's President implying that Turkey's activities are provocative is as follows:

"This new provocation is an example of Turkey's opposition to repeated calls by the European Union and the international community to stop its illegal activities. It is a proof of highly provocative and offensive behavior of Ankara, risking security and stability in East Mediterranean..." (Reuters, 2019b).

The fact that Turkey has different policy from Greece's and GKRI's in East Mediterranean has caused differences in words that have been used in the news. Within the period subject to this research article, Turkey uses the word "equal rights/fair share", defending that its right in the region have not been fully granted. The reason for the frequent use of "sanctions" is the responses given against the risk of European Union's possible sanctions. Moreover, constructive words like "dialogue", "negotiation", "international law", "cooperation" have been used (Table 3). Examples of current statements belong to President Recep Tayyip Erdogan are as follows:

"The EU's attitude in the Eastern Mediterranean will be a test of sincerity in terms of international law and regional peace" (Reuters, 2020e).

Turkey wants to create an "identity of a country who has rights" in the region, emphasizing that it also has rights in Eastern Mediterranean. He says that the area remaining within the borders of the TRNC is located in the EEZ and does not violate the UN law of the sea, saying that the drilling area is an important place for them.

In addition, the countries in the region, with the exception of Turkey, hold meetings on the extraction of hydrocarbon resources in the region and transition to consumption zones. In this aspect, the word "agreement" comes first when the contents of the statements of Israel and Egypt are examined. Again, the cooperation and regional security come to the fore in the news reports about these countries. An example of the word cooperation is the statement of the Egyptian presidency:

"Two sides ... [He expressed] the importance of the added value that the UAE will contribute to the forum's activities to serve strategic interests and develop cooperation and partnership between the forum countries" (Reuters, 2020i). As it is inferred from this quote, Israel and Egypt have not involved in the issues in the region; moreover, they have not adopted identity and place description that Greece attempts to create against Turkey; however, they have taken a position against Turkey.

Since the European Union wants to ensure the import of existing carbon resources in the Eastern Mediterranean region not through Turkey, but through Greece, with which it has good relations, it wants the problem in the region to be solved in Greece's favor. In this context, European Union officials have most often used the word "sanctions". The statement of European Union's spokesperson, which seems constructive, but includes threatening elements, as "Ankara refrains from unilateral steps heightening tension in East Mediterranean and EU turn to sanctions in case of the fact that dialogue does not yield result" (Reuters, 2020h) can be given as an example for EU's statement. Both the European Union's call for dialogue and the use of the word sanctions in the following of the sentence can be shown as evidence that they speak softly and carry big stick against Turkey.

CONCLUSION

The existence of hydrocarbon resources in East Mediterranean turned into physical conflict in the field; moreover, it has appeared through description of new place and identity in terms of discourse. The sides have intended to gain advantage over one another through statements. The statements created through Greece, GKRI, and EU media outlets, with which they generally act together, about Turkey aim to create new representations of identity and place. Because the statements' importance in creating description and perception is well known, Greece, GKRI, and EU resort to this way. Because the information about events and facts frequently discussed in the international arena is not always shown impartially when disseminated by countries. In this context, each country and their administrators make statements on the problem by defending their own rights. Whichever party's statement takes more place in international news outlets, the public opinion usually shifts toward that particular perception accordingly, and it is more likely to become legitimate by the masses. In this context, they generally want to show Turkey as a country that does "illegal," and "provocative" operations in their statements. Thus, it is aimed at creating new geopolitical perception through intentional language and statements. In addition, the possible path to sanctions against Turkey underlies the fact that Turkey is depicted as illegal provocateur by EU.

Kaynakça/ References

- Acar, I. & Yılmaz, M. (2018). Doğu Akdeniz kıta sahanlığı sorunsalı üzerinden doğal gaz paylaşımı. *International geography symposium on the 30th anniversary of TUCAUM bildiri kitabı içinde* (s. 597-607). Ankara.
- Agnew, J. (1998). *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. London: Routledge.
- Akengin, H. (2010). *Siyasi Coğrafya İnsan ve Mekan Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akkoyun, T. (2020). Türkiye'nin günümüz Doğu Akdeniz politikaları. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(2), 414-431.
- Anaz, N. (2012). Siyasi coğrafyada yeni eğilimler ve jeopolitik. N. Anaz & Özkan, M. (Ed.), *Batı medyasının Ortadoğu tasavvuru içinde* (s. 17-38). İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Atay, Ö. S. (2016). Klasik jeopolitik yaklaşımlar ve eleştirel jeopolitik söylem. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 144-155.
- Atmaca, A. Ö. (2011). Yeni dünyada eski oyun: eleştirel perspektiften Türk-Amerikan ilişkileri. *Ortadoğu Etütleri*, 3(1), 157-192.
- Ayaz Avan, E. (2020). Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sorunu: Türkiye'nin politikası ve AB'nin yaklaşımı. *Avrasya Etüdleri*, 52, 91-118.
- Balkaş, Ö. (2019). Doğu Akdeniz'de doğal gaz keşifleri, pazarlama senaryoları, enerji güvenliği ve jeopolitika. 12 Ocak 2021 tarihinde https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/9a30643920bb533_ek.pdf?tipi=23&туру=X&sube=0 adresinden edinilmiştir.
- Baydili, İ. & Çetin, N. B. (2020). Kıbrıs Barış Harekâtına ilişkin Der Spiegel dergisi haberi bağlamında eleştirel jeopolitik söylem biçimlerinin izini sürmek. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(44), 367-386.
- Bilgin, P. (2007) Only strong states can survive in Turkey's geography. *Political Geography*, 26(7), 740-756.
- Bilgin, P. (2020). Türkiye'deki jeopolitik dogma. M. Yeşiltaş, S. Durgun & P. Bilgin. (Ed.), *Türkiye Dünyanın neresinde?* içinde (s. 37-61). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çebi, S. M. (2003). *İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi*. Ankara: Alternatif Yayınları.
- Dal, A. (2020). Jeoekonominin yükselişi: enerji kaynakları bağlamında Arktika ve Doğu Akdeniz bölgelerinin analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 66-84
- Demir, F. (2010). *Enerji Oyunu*. İstanbul: Ayrım Yayınları.
- Demirci, S. & Köseli, M. (2017). İkincil veri ve içerik analizi. K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s. 323-362) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Dodds, K. (2005). *Global Geopolitics A Critical Introduction*. New York: Routledge.
- Durgun, S. (2011). *Memalik-i Şahane'den Vatan'a*. İstanbul: İletişim.
- Durgun, S. (2018). Jeozofik yaklaşımlar, Türkiye'den yansımalar. *Alternatif Politika*, 10(3), 298-320.
- Durgun, S. (2020) Okul coğrafyasında Türkiye anlatılarının inşası ve bugünü. M. Yeşiltaş, S. Durgun & P. Bilgin. (Ed.), *Türkiye Dünyanın neresinde?* içinde (s. 95-117). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ediger, Ş. V., Devlen, B. & Mcdonald, B. D. (2012), Levant'ta büyük oyun: Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiği. *Uluslar Arası İlişkiler*, 9(33), 73-92.
- Gökmen, M. & Haas, T. (2012) Arap dünyasına dair modern oryantalizm tasavvuru: National Geographic Dergisi (1990-2006). N. Anaz & M. Özkan (Ed.), *Batı medyasının Ortadoğu tasavvuru popüler jeopolitik, oryantalizm ve uluslararası ilişkiler içinde* (s. 39-53). İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Harunoğulları, M. (2020). Eastern Mediterranean energy basin: international conflict and competition on the region. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, 455-481.
- İstikbal, C. (2020). *Enerji kaynakları ve deniz yetki alanları bakımından Doğu Akdeniz sorunu*. (Yüksel lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- İstikbal, D. & Boyraz, H. M. (2019). Doğu Akdeniz enerji kaynaklarına ekonomi-politik bir yaklaşım. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5), 69-86.
- Kahraman, Ö. F. (2019). Doğu Akdeniz enerji sarmalını İsrail enerji politikaları penceresinden değerlendirmek. *Ortadoğu Etütleri*, 11, 420-438.
- Karabulut, B. (2005). *Strateji Jeostrateji Jeopolitik*. Ankara: Barış Kitap.
- Katman, F. (2013). Levant-Doğu Akdeniz ve enerji satrancı. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 29-30, 17-26.
- Kedikli, Ö. & Çalağan, Ö. (2017). Enerji alanında bir rekabet sahası olarak Doğu Akdeniz'in önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1, 120-130.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. New York: Sage Publication.
- Ó Tuathail, G. & Dalby, S. (1998). Introduction: rethinking geopolitics: towards a critical geopolitics. G. Ó Tuathail. & S. Dalby (Ed.), *Rethinking geopolitics* (pp. 1-16). England: Routledge.
- Ó Tuathail, G. (1996). *Critical Geopolitics The Politics of Writing Global Space*. London: Routledge.
- Ó Tuathail, G. (2003) Eleştirel jeopolitiği anlamak: jeopolitik ve risk toplumu. C.S. Gray & G. Sloan. (Ed.), *Jeopolitik, strateji ve coğrafya içinde* (s. 143-167). Ankara: Asam Yayınları.

- Örmeci, O. (2009). *Solda Teoriler ve Tarihsel Tartışmalar*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Örnek, S. & Mızrak, B. (2016). Bir güvenlik sorunu olarak Kıbrıs'ın enerji kaynakları ve uluslararası aktörlerin politikaları. *Bilge Strateji*, 8(15), 13-32.
- Özekin, K. M. (2020). Doğu Akdeniz'de değişen enerji jeopolitiği ve Türkiye. *Güvenlik Stratejileri*, 16(33), 1-51.
- Özey, R. (1998). *Jeopolitik ve Jeostratejik Açından Türkiye*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Özgen, N & Güngördü, S. (2019). Eleştirel jeopolitik: yer politikalarını yeniden okumak. 1. *İstanbul uluslararası coğrafya kongresi bildiri kitabı içinde* (s. 913-922). İstanbul.
- Reuters, (2019a). 1 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN1UP25Y> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2019b). 8 Ekim 2020 tarihinde <https://www.reuters.com/article/irusl5n26p0lv> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2019c). 22 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL8N23NOR5> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2019d). 22 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL2N24A1H9> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020a). 22 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN24M1H1> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020b). 22 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKBN25R2QA> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020c). 22 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN24F1JZ> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020d). 24 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL1N2INOH0> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020e). 24 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKBN25XORM> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020f). 24 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL8N2IN1MG> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020g). 24 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKBN28I1C4> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020h). 25 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/iduskbn25r1b4> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020i). 25 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKBN28Q29M> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020j). 25 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN26E2GZ> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020k). 25 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL8N2FD32H> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2020l). 27 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/article/irusl8n2g51tc> adresinden edinilmiştir.
- Reuters, (2021). 28 Ocak 2021 tarihinde <https://www.reuters.com/search/news?blob=East+Mediterranean&sortBy=date&dateRange=all> adresinden edinilmiştir.
- SETA, (2017). Türkiye'nin enerji ticaret merkezi olmasında Doğu Akdeniz'in rolü. 29 Ocak 2021 tarihinde https://setav.org/assets/uploads/2017/09/DOGU_AKDENIZ.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sevim, C. (2012). Küresel enerji jeopolitiği ve enerji güvenliği. *Journal of Yaşar University*, 26(7), 4378-4391.
- Sturm, T. (2008). Critical methodological geopolitics: discourse analysis/ethnography, geopolitics. *Taylor & Francis Group*, 13(3), 600-609.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. A. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon yayınları.
- Weber, R. P. (1985). *Basic Content Analysis*. Beverly Hills: CA:Sage.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşılması sorunu ve Türkiye. *Bilgi Strateji*, 4(6), 1-70.
- Yeşiltaş, M. & Durgun, S. (2020). Coğrafya ve jeopolitiği tartışmak. M. Yeşiltaş, S. Durgun & P. Bilgin. (Ed.), *Türkiye Dünyanın neresinde? içinde* (s. 9-36). İstanbul; Koç Üniversitesi Yayınları.
- Yeşiltaş, M. (2016). *Türkiye'de Ordu ve Jeopolitik Zihniyet*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2015). Oil and natural gas reserves, energy strategies and the Eastern Mediterranean: ongoing debates and the regional security. *International Geographical Union Regional Conference'da sunulmuştur*. Moscow, Russia.